

Financiën en Economische zaken

Thera van Osch¹

Als Visionair voor Financiën en Economische zaken, kreeg ik als motto mee “Beurzen Open Maken”, ofwel BOM. Ik zou de afkorting liever willen gebruiken als “**Beter Organiseren van de Maatschappij**”.

Centrale doelstelling van economisch beleid

Om de maatschappij beter te organiseren wordt de centrale doelstelling van het macro-economisch beleid:

*Tot stand brengen van een duurzaam evenwicht tussen de markteconomie, de onbetaalde zorg economie en het ecologisch systeem (milieu).
Het garanderen van gelijke rechten en kansen op welvaart en welzijn van huidige en toekomstige generaties staat hierbij centraal.*

Bijstelling van het Economisch Model

Om bovenstaande doelstelling te kunnen realiseren zal het huidige economische model dat de overheid gebruikt voor macro-economisch beleid, drastisch moeten worden bijgesteld. We kijken voortaan niet hoofdzakelijk naar economische groei in enge zin (de in geld uitgedrukte waarde van de productie), maar ook naar de groei van de sociale rijkdom (uitgedrukt in onbetaalde arbeid) en de natuurlijke rijkdom (uitgedrukt in milieugebruiksruimte). Daarnaast dienen sociaal-economische statistieken en macro-economisch beleid genderspecifiek gemaakt te worden. Dat is nodig om beleid uit te zetten dat moet garanderen dat mannen en vrouwen van alle leeftijden, bevolkingsgroepen en inkomenscategorieën gelijke rechten en kansen hebben nu en in de toekomst,

Dit betekent dat het economisch model op de volgende punten zal worden bijgesteld:

- *De onbetaalde arbeid wordt meegenomen in de vaststelling van het Bruto Nationaal Product.* Er wordt een betaalde-onbetaalde arbeidsindex (*BOA-Index*) opgenomen in het economisch model, die de verhouding aangeeft tussen het arbeidsvolume dat betaald en dat onbetaald wordt verricht. Momenteel is 43% van het arbeidsvolume betaald, en 57% onbetaald. De gemiddelde BOA-Index op landelijk niveau wordt vergeleken met de individuele BOA-Index van mannen en vrouwen en gerelateerd aan hun persoonsgebonden inkomen. Mensen die een onevenredig groot deel van de onbetaalde arbeid op zich nemen krijgen hiervoor in het nieuwe macro-economische beleid een fiscale tegemoetkoming, zoals een zorgtoelage.
- Het meenemen van onbetaalde arbeid in het BNP maakt het ook mogelijk om de *effecten van overheidsbeleid door te rekenen voor zowel de geldeconomie (koopkracht, werkgelegenheid, economische groei e.d.), als voor de onbetaalde economie* (hoe reageert de onbetaalde economie op bijvoorbeeld overheidsbezuinigingen in onderwijs of gezondheidszorg). Ook het doorrekenen van effecten van overheidsbeleid zal *genderspecifiek* gedaan worden, d.w.z. voor elke inkomens- en bevolkingsgroep (qua

---

¹ Deze bijdrage wordt ook besproken in het tijdens dit NSF plaatsvindend *Alternatief Kabinet* georganiseerd door European Anti Poverty Network/Nederland (EAPN Nederland), Vrouwen en de Bijstand/Eva Amsterdam, (Veb/Eva A'dam), en het Samenwerkingsverband Mensen Zonder Betaald Werk (SMZBW).

leeftijd, etniciteit, gezinssamenstelling e.d.) zal afzonderlijk gekeken worden naar de effecten voor vrouwen en voor mannen.

- *De ecologische voetafdruk per individu (m/v) wordt opgenomen in het economisch model.* Dit komt in de plaats van de economische functie die het in geld uitgedrukte bestedingsgedrag per gezinshuishouding weergeeft. In plaats van bestedingen uit te drukken in geld, worden deze uitgedrukt in milieugebruiksruimte. Op deze wijze wordt inzichtelijk hoe het bestedingspatroon van mannen en vrouwen van verschillende groepen in de samenleving (inkomenscategorieën, leeftijdsgroepen, etnische groepen e.d.) uitpakt voor de milieugebruiksruimte per persoon. Tevens wordt dan zichtbaar voor welke groepen stimuleringsmaatregelen gewenst zijn om de ecologische voetafdruk te verkleinen en welke groepen tot voorbeeld dienen om de natuurlijke rijkdom te herstellen en te laten groeien en plaats van op te souperen.
- *De ecologische schuld wordt tot uitdrukking gebracht op de betalingsbalans .* De Nederlandse economie legt momenteel beslag op een milieugebruiksruimte die 3 keer zo groot is als totale oppervlak van Nederland. De huidige ecologische schuld is daarom twee keer het oppervlakte van Nederland (in geld: twee keer de totale grondprijs van Nederland). Zolang de feitelijke milieugebruiksruimte groter is dan de maatstaf voor duurzame milieugebruiksruimte, is er sprake van ecologische schuld. Het productiesysteem is dan niet in evenwicht met het ecologisch systeem. Pas als in Nederland de milieugebruiksruimte met tweederde deel is teruggebracht kan men spreken van een evenwicht tussen het economisch en het ecologisch systeem.

Specifieke doelstellingen:

De *specifieke doelstellingen* van het macro-economisch beleid, die afgeleid zijn van de hierboven genoemde centrale doelstelling omvatten:

1. **Reductie van de ecologische schuld met 10% per jaar**, totdat een gemiddelde milieugebruiksruimte per hoofd van de bevolking is bereikt van circa 1,9 ha per persoon². De regering zal technologische vernieuwingen stimuleren die bijdragen aan het herstel en de groei van de natuurlijke rijkdom en aan het binnen de perken brengen van onze milieugebruiksruimte. Technologische vernieuwingen die een groot beslag leggen op milieugebruiksruimte daarentegen, evenals overbodige productie (bijv. onnodig verpakkingsmateriaal) zullen worden extra belast met eco-belasting bovenop de BTW. Daarnaast zal de overheid via fiscale maatregelen sociaal-economisch gedrag bevorderen dat leidt tot vermindering van de milieugebruiksruimte per persoon.
2. Het doorvoeren van een simpel, fraudebestendig en zelfregulerend **stelsel van sociale zekerheid, dat economische zelfstandigheid garandeert voor iedereen boven de 18 jaar**.³ Dit kan deels gefinancierd worden uit de bezuinigingen die ontstaan door afschaffing van onproductieve bureaucratie, beheer en controle over subsidies, studiefinanciering, uitkeringen en uitkeringsfraude.

---

² De 'milieugebruiksruimte' geeft aan hoeveel grondstoffen we gebruiken, hoeveel landbouwgrond er nodig is om ons voedsel te produceren en hoeveel ruimte we in beslag nemen om ons afval kwijt te raken. Zo is de milieugebruiksruimte van 1 liter benzine 11,6m², van 1 kg biologisch rundvlees 261 m² en van 1 kg verse sperziebonen 9,7m². Op basis van onderzoek zijn alle vormen van milieubelasting omgerekend in oppervlaktematoren. Hierdoor kan een totaalbeeld gevormd worden en kan de 'ecologische voetafdruk' berekend worden van mensen, steden en landen. De inwoners van India gebruiken gemiddeld 1,1 hectare, die van de VS gemiddeld 12,3 hectaren, en in Nederlanders gebruiken we gemiddeld circa 6 hectaren. Als alle mensen ter wereld hetzelfde leefpatroon hadden als de inwoners van de VS, dan zouden we 5 aardbollen nodig hebben.

³ De kosten van zo'n systeem zouden circa € 43 miljard (= 10% van BNP) bedragen ingeval 60% van de bevolking boven de 18 jaar per maand € 500,- zou ontvangen.

3. Het doorvoeren van een **nieuw fiscaal stelsel**, waarin opgenomen:
  - het persoonsgebonden inkomen,
  - de individuele BOA-Index en
  - de ecologische voetafdruk.
4. Fiscale regelingen gericht op **bevordering van een evenredige verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid tussen mannen en vrouwen** door introductie van een fiscaal systeem van zorgtoelagen (ten behoeve van levensloopregelingen, waaronder pensioenvoorziening) voor hen die onbetaalde zorgarbeid op zich nemen. Via een zorgstandaard wordt gedefinieerd welke vormen van onbetaalde arbeid in aanmerking komt voor een zorgtoeslag. Het betreft onbetaalde arbeid die beschouwd kan worden als subsidie aan de samenleving en als bijdrage aan de sociale rijkdom (vanwege zijn intrinsieke/humane waarde), zoals bijvoorbeeld mantelzorg en zorg voor kleine kinderen. Naarmate personen minder onbetaalde arbeid verrichten, gaan ze meer belasting over hun inkomen betalen.
5. Financiering van een integraal zorgstelsel, waarin betaalde en onbetaalde zorgarbeid elkaar goed aanvult, en waarin **het recht op zorg ontvangen en zorg verlenen is gegarandeerd voor iedereen**. Het zorgstelsel wordt aangevuld met een collectieve zorgverlofverzekering, die toegankelijk en betaalbaar is voor iedereen.
6. Bevordering van ecologische duurzaamheid door invoering van een **progressief belastingstelsel dat gekoppeld is aan Milieugebruiksruimte** (hoe meer milieugebruiksruimte, hoe meer inkomstenbelasting): Belastingverlaging bij inkomensbesteding die leidt tot verkleining van ecologische voetafdruk (bijvoorbeeld investeringen in zonne-energie), en belastingverhoging op inkomen dat leidt tot vergroting van milieugebruiksruimte (bijvoorbeeld aanschaf auto met dieselmotor).
7. Besteding van **2% van de totale Rijksbegroting** voor het realiseren van een voor iedereen toegankelijke, betaalbare en kwalitatief uitstekende **basisvoorziening kinderopvang**.
8. Besteding van **1% van de Rijksbegroting voor het voorkomen en bestrijden van elke vorm van discriminatie van vrouwen**, ongeacht leeftijd, etniciteit, validiteit, seksuele oriëntatie of kleur (zoals vastgelegd in het VN-Vrouwenverdrag) en voor het bevorderen van de uitvoering van het PfA van Beijing. Dit betekent ondermeer:
  - voorkoming en bestrijding van genderspecifiek geweld (zowel psychisch, fysiek als seksueel geweld),
  - bevordering van gelijke kansen van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt,
  - stimulering van gelijke vertegenwoordiging in bestuur en politiek op alle niveaus van de samenleving
  - maatregelen gericht op gelijke beloning voor gelijkwaardig werk
  - programma's voor evenredige toegang tot reïntegratietrajecten, omscholingsprogramma's, bezit, kredietfaciliteiten e.d.
  - garanderen van zelfstandig verblijfsrecht van vrouwelijke vluchtelingen en erkennen dat gendergerelateerd fysiek en/of seksueel geweld een legitieme reden is voor politieke vlucht van asielzoekers.
9. Het mogelijk maken van **participerende budgettering** doordat iedereen via het belastingformulier 3 prioriteiten kan aangeven voor de besteding van overheidsgelden. Op de derde woensdag van mei (VBTB) dient elk ministerie middels een

Genderspecifieke Sociale Duurzaamheidsbalans aan te geven op welke wijze en in welke mate tegemoet is gekomen aan de prioriteiten van de bevolking.

10. Dezelfde principes als hierboven toegepast voor het nationaal beleid, zullen ook bepleit worden in **internationaal en mondiaal beleid** en voor zover reeds aanwezig (bijvoorbeeld genderspecifiek beleid binnen de EU) krachtig ondersteund worden.

Thera van Osch
Nieuwegein, 15 november 2004.